

УМОВИ АДАПТАЦІЇ ГАЛУЗІ ВІВЧАРСТВА ДО РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Л.В. Жарук

Інститут тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова «Асканія-Нова» - Національний науковий селекційно-генетичний центр з вівчарства

Викладено умови адаптації вівчарства до ринкового середовища в світлі вимог світової організації торгівлі. Визначено заходи щодо державної підтримки галузі в межах „трьох скриньок” та визначено період їх дії.

Ключові слова: вівчарство, галузь, спеціалізація, адаптація, державна підтримка, світова організація торгівлі.

Кризова ситуація, яка склалася в галузі вівчарства і призвела до різкого скорочення поголів'я овець, пов'язана з тим, що дана галузь була: по-перше, найбільш усупільненою 95% її фондів знаходилися у державному секторі і мала значно більшу державну підтримку, ніж інші галузі тваринництва; по-друге, в роки радянської влади галузь була зорієнтована на виробництво вовни, м'ясо ж овець, через специфічні смакові якості мало незначний попит і задовольняло потреби лише населення тих регіонів, де традиційно його споживали - Крим, Одеська область, Закарпаття та Прикарпаття.

Спеціалізація галузі на виробництво вовни підтверджується і структурою породного складу вівцепоголів'я у 90-х роках минулого століття. Так, питома вага поголів'я овець тонкорунних порід в 1990 році становила більше 70%. Дане положення обумовлювало і напрямок наукових досліджень, які були зорієнтовані на удосконалення та виведення нових порід і типів овець з більш високими кількісними та якісними показниками вовни, такими, як збільшення настригів, виходу митого волокна, підвищення тонини вовни. На державному рівні галузь мала підтримку в плані цінового забезпечення, тобто ціни на вовну були задекларовані державою, крім того, було налагоджено гарантовану закупівлю вовни у виробників. Усі ці фактори в комплексі забезпечували прибуткове ведення галузі на рівні +25%.

Крім того, зростаюче державне замовлення на вовну дозволяло планувати розширення галузі. Основними споживачами вовни та

виробів з неї були державні силові структури, армія, школи і т.д. Ареал реалізації продукції з вовни охоплював не тільки територію України, а й інші республіки Радянського Союзу. Тобто, ринок вовни був досить об'ємним і для його задоволення необхідні були великі обсяги продукції.

Виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що галузь вівчарства - державна галузь і становище, в якому вона опинилася, можна вважати в значній мірі закономірним. За відсутності в плановій економіці істотних передумов для саморозвитку, вівчарство було позбавлене можливості забезпечувати відчутно ефективніший перебіг господарських процесів. Успадковані від минулої командно-адміністративної системи дані тенденції стали поглиблюватися внаслідок наростання кризових явищ, які зменшували ресурсні можливості держави у фінансовій підтримці.

Зважаючи на дані умови, що передували входженню галузі до ринкового середовища і не сприяли її адаптації та розвитку в рамках конкурентних відносин, на сьогодні необхідний державний підхід до вирішення проблем вівчарства. Особливо це питання актуальне в період входження України до світової організації торгівлі (СОТ), у відповідності з вимогами якої, країни, що приєднуються, беруть на себе зобов'язання з доступу на ринок сільськогосподарських і продовольчих товарів та рівня державної підтримки аграрної галузі. Усі заходи внутрішньої підтримки класифікуються відповідно до головного критерію - чи впливають вони на виробництво і торгівлю.

Державна підтримка здійснюється в межах „трьох скриньок”, зокрема: „зеленої”, „жовтої” та „блакитної”. Фінансування заходів у межах „зеленої скриньки” може здійснюватися у будь-якому необхідному обсязі, залежно від можливостей бюджету. Заходи „блакитної скриньки” спрямовані на обмеження перевиробництва і щодо них також не має обмежень фінансування з бюджету. „Жовта скринька” вміщує заходи внутрішньої підтримки, що мають вплив на виробництво і торгівлю.

Стосовно заходів „жовтої скриньки” держава-учасниця СОТ має взяти зобов'язання зі скорочення бюджетного фінансування. Сукупний вимір підтримки - щорічної суми всіх видів державної підтримки для країн, які розвиваються, повинні становити 10% вартості валової продукції.

В Україні існує державна підтримка галузі вівчарства в межах „жовтої скриньки”, яка вміщує заходи внутрішньої підтримки:

- дотації на реалізацію вовни переробним підприємствам;
- дотації на племінне вівчарство;
- на захист поголів'я овець від захворювань;
- забезпечення здешевлення купівлі племінної продукції.

Надання державної підтримки на сьогодні для галузі вівчарства є недостатнім. Крім того, за відсутності в Конституції України поняття „Державне регулювання економіки” одним із правових джерел економічного впливу держави на аграрний сектор виступає Закон України „Про державну підтримку сільського господарства України”. Однак, в Законі не сформульоване саме поняття підтримки, не закріплені гарантії її надання, так само як і не встановлена відповідальність за її ненадання або зниження розмірів, що послаблює регулюючу роль Закону [1, 2]. Так, для сільськогосподарських підприємств різних форм власності та фізичним особам, які утримували не менше як 40 голів вівцематок і ярок, надається спеціальна дотація за приріст поголів'я вівцематок і ярок старше одного року у розмірі не більше як 150 грн. на кожну прирощену вівцематку і ярку старше року [3]. Співставлення задекларованих в Урядових Постановах обсягів державної підтримки (дотацій, відшкодувань) за період 2004-2007 років з фактичними виплатами свідчить про недоотримання коштів виробниками вівчарської продукції. Однією з причин неповного використання коштів на підтримку галузі вівчарства є недосконалість механізму передачі коштів виробникам. Враховуючи, що біля 70 відсотків наявного поголів'я овець утримується в приватних господарствах населення, тому ускладнена їх реєстрація та ідентифікація, що є необхідною умовою для надання державної підтримки.

Відносно племінних господарств, в яких утримується лише десята частина поголів'я овець, надходження державної підтримки здійснюється згідно Порядку використання коштів державного бюджету в повному обсязі. Так, державою на 2007 рік задекларовано підтримку племінного вівчарства в розмірах: за збереження та утримання зникаючих (генофондних стад) сокільської, каракульської, української гірськокарпатської та асканійської м'ясо-вовнової породи овець - по 400 грн. за одну вівцематку, яка утримувалася на початок року. На захист поголів'я овець від хвороб в розмірі 30 грн. на одну голову. Забезпечення здешевлення купівлі племінної продукції вітчизняного походження в сумі за одну голову: барана - 500 грн., ярки - 300 грн.

Незважаючи на здавалось би значні обсяги державної підтримки, вівчарство з кожним роком скорочується, отже, необхідний системний підхід у наданні підтримки галузі, яка повинна включати як заохочення виробника і створення відповідної інфраструктури виробництва, так і вирішення на державному рівні проблеми гарантованої закупівлі частини виробленої продукції. Дане положення дозволить виробникам вівчарської продукції користуватися кредитними ресурсами банків.

З метою збереження і розвитку вітчизняного вівчарства та його адаптації до вимог СОТ необхідний перехідний період, протягом якого галузь буде забезпечена державною підтримкою в межах як „жовтої”, так і „зеленої” скриньок, що передбачає:

- наукові дослідження щодо удосконалення існуючих та виведення нових порід і типів овець з параметрами продуктивності, які забезпечать конкурентні умови ринку;

- удосконалення інфраструктури галузі, зокрема будівництво сучасних модульних ферм з сучасним технологічним обладнанням;

- забезпечення гарантованого доходу виробникам вівчарської продукції;

- сприяння структурній перебудові виробництва галузі вівчарства;

- реалізацію державної програми розвитку вівчарства.

За умови забезпечення державної підтримки галузі першочерговим є розробка концепції розвитку вівчарства, яка включатиме стратегічні напрями, зокрема:

- у певній мірі зміну спеціалізації галузі вівчарства з вовнового на м'ясо-вовновий та створення в країні м'ясних порід овець;

- виведення нової породи овець з супертонкою вовною з використанням вітчизняних генотипів асканійської тонкорунної породи;

- збільшення виробництва молодої баранини та ягнятини;

- збереження державного генофонду семи вітчизняних порід і 16 внутрішньопородних типів;

- створення виробничої бази галузі вівчарства.

Представлені концептуальні засади розвитку галузі вівчарства в перспективі повинні поєднувати найближчі інтереси та реальні можливості держави та сільгоспвиробників у забезпеченні виробництва продукції вівчарства в залежності від попиту на неї.

Поєднання державної підтримки в межах „жовтої” та „зеленої” скриньок і забезпечення гарантованих закупівель частки виробленої продукції вівчарства дозволить стабілізувати стан галузі і забезпечить поступовий її розвиток. Зазначений шлях розвитку вівчарства є вірним, адже, як свідчить аналіз досвіду країн з перехідною економікою, які набули членство в СОТ, що найповніша реалізація можливостей від участі в цій організації і мінімізація соціальних та економічних втрат здійснюється лише за умови ефективної реалізації довготермінової соціально-економічної стратегії країни.

Стратегічний напрямок ринкового становлення вівчарства - поступове відродження завдяки державному відношенню до галузі.

Участь України в СОТ розкриває довготермінові перспективи для галузі вівчарства, зокрема прогноз зростання і стабілізації світових цін майже на всі сільськогосподарські товари, в тому числі на продукцію вівчарства, дозволить виконати вимоги СОТ щодо поступового зменшення захисту внутрішніх ринків і зниження рівня дотування, тобто поступовий відхід від послуг „жовтої скриньки”.

Висновок. 1. В рамках конкурентних відносин, до вирішення економічних проблем вівчарства необхідний державний підхід. Існуюча підтримка галузі недостатня і неефективна.

2. Для адаптації вітчизняного вівчарства до вимог СОТ необхідний перехідний період, протягом якого галузь буде забезпечена державною підтримкою в межах „жовтої” та „зеленої” скриньок.

Список використаної літератури

1. Закон України „Про державну підтримку сільського господарства України”// Голос України № 165 (3415) від 7 вересня 2004 року - С. 16-19.

2. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року// Урядовий кур'єр - № 218 від 16 листопада 2005 р.

3. Постанова Кабінету Міністрів від 1 березня 2007 року № 348 „Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку тваринництва”.

УДК 636.2 : 636.32/.38

УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗЗЮ ВІВЧАРСТВА НА ОСНОВІ ВИТРАТНО-ЦІНОВОГО МЕХАНІЗМУ

Л.С. Шелест

Інститут тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова
„Асканія-Нова” - Національний науковий селекційно-генетичний
центр з вівчарства

Науково обґрунтовано організаційний механізм підвищення прибутковості вівчарства як результат щорічного приросту поголів'я, прискорення обороту обігових коштів, ліквідації яловості і падежу овець, високої товарності продукції, зниження собівартості виробництва та підвищення реалізаційних цін на вовну та баранину.

Ключові слова: амортизація, обігові кошти, яловість, недобір продукції, собівартість.